

ATATÜRK DÜŞÜNCESİ VE EĞİTİM

Doç. Dr. Cevat ALKAN

Düşünce sistemleri ve dünya görüşleri eğitim uygulamalarını yönlendirmede eğitim bilimleri kadar önemli bir etmendir. Ayrıca bu etmen bireysel yaşam için olduğu kadar toplumsal yaşam içinde önemli bir gereksinimdir.

Bir toplumun yaşamını sürdürebilmesi ve sağlıklı gelişebilmesi benimsediği düşünce sistemi ve dünya görüşü ile yakından ilişkilidir. Türk toplumu için sözkonusu düşünce sistemi ise kuşkusuz «Atatürk Düşüncesi» dir.

Gerçekten çağdaş Türk toplumu Atatürk'ün düşünce ve eylemlerinin ürünüdür. Bu düşünce sistemi ise, çok yönlü, Türk'e özgü, Türkiye'nin tüm sorunlarını kapsayan, gerçekçi, insan haklarına saygılı, çözüm gösteren bir sistemdir.

Atatürk düşüncesinde, halkın egemenliği, bilim, akılcılık, devrimcilik, ülke ve ulus bütünlüğü, tam bağımsızlık ve çağdaş uygarlık kavramları benimsenmektedir. Bu düşünce sistemi, Türk ulusunun toplumsal vicdanında oluşmuş ve Atatürk tarafından belirginleştirilmiştir. Bugün Türk aydınına ve gençliğe düşen görev, Atatürk fikir ve ülküsünü en güçlü ve bilinçli bir şekilde geliştirmek ve değerlendirmektir. Gerçek Atatürkçülük, Atatürk fikir ve ülküsünü, ulusal ve beşeri değerleri en olumlu bir şekilde değerlendirmek demektir. Atatürk felsefesi, toplum ve devlet yaşamına ilişkin sorunların gerçekçi ve dinamik bir anlayışla, bilimsel açıdan çözümlenmeğe çalışılmasını, daima ileriye, aydınlığa ve çağdaş uygarlığa doğru ilerlemeyi gerektirmektedir.

Gerard Tongaz, «Atatürk, Modern Türkiyenin Gerçek Yüzü» (1937) adlı yapıtında, Atatürk için büyük kumandan, bü-

yük önder, büyük devrimci ve büyük devlet adamı niteliklerini kullanmakta ve yeni bir Kemalist felsefenin doğuşundan söz etmektedir. Yazara göre, dünyayı saran siyasal ve ekonomik krizler döneminde ortaya çıkan bu yeni Atatürk felsefesi mükemmel bir buluştur.

Mevcut sosyal rejimler arasında uzlaştırıcı ve ayarlayıcı bir rol oynamak niteliğini taşıyan bu felsefe gerçekten başlı başına bir dünya dönüşümünün, bir büyük devrimin simgesidir. Bu devrim Rönesans ve Protestanlık devrimleri, Fransa ve Amerika ihtilalleri zincirinin Asya ve Afrika ile birleşen bir halkasıdır.

Atatürk felsefesi diğerlerinden olağanüstü gerçekçi ve olağanüstü halkçı nitelikleri ile ayrılmaktadır. Kemalizm olağanüstü gerçekçidir; Çünkü ilkelerini kuramda bırakmamakta uygulamaktadır. Kemalizm, olağanüstü halkçıdır; Çünkü, temel amaç ve hedefi halkın bütününe eğitmek, egemen kılmak, güçlendirmek ve uygarlaştırmaktır. Kemalizm'in halk vicdanında yerleştirmeye çalıştığı temel kavram: uygarlığın özgürlüğü gerçekleştirdiği, mutluluğun bağımsızlıkla sağlanabileceği bağımsızlığın ise siyasal, sosyal, ekonomik ve dinsel hiçbir etkenle esaret altına girmemek demek olduğudur. (1)

Kemalizm, Atatürk'ün önderliğinde Türk ulusunun iradesiyle oluşturulmuş bir ülküdür. Bu ülke «Yarının yüksek uygarlık ufkunda yeni bir güneş gibi doğmak» ülküsüdür. Bütün bu nitelikleriyle Kemalizm, yalnız Türk toplumu için değil, bağımsızlığa kavuşmak ve kalkınmak gereksiniminde olan tüm toplumların benimseyebileceği gerçekçi bir ideolojidir. Gerard Tongaz'a göre, Kemalizm, on yüzyılda gerçekleştirilebilecek çalışmalarını on yıl içinde başarabilmiş olup, denenmiş örnek bir felsefe olarak bütün insanlığa kıvançla takdim edilebilir.

Gerçekten Kemalizm, Türk toplumunun son derece geri kalmış koşullarına ve sorunlarına en uygun ilkeleri ve yöntemleri bulmuş ve gerçekleştirmiş bir ideolojidir. Bugün bazı çevrelerce aksinin savunulmasına karşın, Atatürk, Türk toplumunun çağdaşlaşması ve kalkınması için gerekli olan siyasal, ekonomik ve sosyal alanlarda alt yapı devrimlerine ya da alt yapıya yönelik devrimlere, yer vermiş ve bu konuda büyük hizmetlerde bulunmuştur. (2) Saltanatı Cumhuriyetçi bir temelde

değiştirmesi, büyük devletlerin Türk toplumu üzerindeki siyasi, ekonomik baskılarını kaldırması, 1924 anayasasında toprak reformunu öngörmesi, mevcut işletmeleri ulusalaştırması, ağır sanayi tesislerini kurması, vatani demir ağlarla örmesi, çağdaş ve ulusal bir eğitim anlayışıyla bütün halkı eğitime planları bu alt yapı hizmetlerinin somut kanıtlarıdır.

Tam bağımsızlık ve halkçılık ilkelerini temel alan Atatürk, özde ideolojik bir sistem oluşturma çabasında değildir. Batılılaşma modeli içinde kültürel değişimi amaçlayan Atatürk'ün gerçekleştirdiği devrimlere, belirli bir ideolojiden öte, günlük yaşama sürekli olarak yön verebilecek ve uygulanabilir değerler olarak bakılmak daha doğru olur.

TEMEL İLKELEER

Devrimcilik, milliyetçilik, cumhuriyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik ve ulusal egemenlik öğelerini içeren Atatürk düşüncesinin temel ilkelerini: Bağımsızlık içinde devrimler yoluyla çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak şeklinde kısaca belirlemek olasıdır.

DEVRİMCİLİK :

Atatürk'e göre devrimin temel ilkesi Türkiye Cumhuriyeti halkını çağdaş koşullara uygun, tam anlamıyla uygar bir toplum düzeyine ulaştırmaktır. Kendisinin devrim anlayışı ise: Mevcut kurumları zorla değiştirmek ve Türk ulusunu son yüzyıllarda geri bırakmış olan kurumları yıkarak, yerlerine, ulusun en yüksek uygar gereksinmelerine göre ilerlemesini sağlayacak yeni kurumlar kurmaktır. (3).

Bu devrim anlayışının uygulamadaki somut görüntüsü emperyalizme karşı savaş ve Halife-Sultan yönetimine karşı ulusal egemenlik mücadelesi olmuştur. Ayrıca bu devrim savaşı, hars ve uygarlık ayırımını esas alarak, toplumdaki alt ve üst yapı kesimleri arasında uyumluluğa önem vererek, laikliği gerçekleştirmek, eğitim ve tarımda feodal ilişkileri tasfiye etmeğe çalışmıştır.

Bu duruma göre, Atatürk devrimlerinin temel hedefi ulu-

sal öze inerek bilim yoluyla yeni toplumsal koşullara ve gereksinmelere göre bağımsızlık ve çağdaşlaşmayı gerçekleştirecek yenileşmeyi sağlamaktır.

ULUSAL EGEMENLİK :

Atatürkçü düşünce, ulus egemenliğinin somut bir ifadesi olup, toplumda demokratik bir sistem gerçekleştirmeyi hedef alır. Bağımsızlık anlamını, Atatürk şöyle ifade etmektedir; «Tam bağımsızlık denildiği zaman, elbette siyasi, mali, iktisadi, adli, askeri, kültürel ve benzeri her hususta tam bağımsızlık ve tam serbestlik demektir. Bu saydıklarımın herhangi birinde bağımsızlıktan yoksunluk ülke ve ulusun gerçek anlamı ile bütün bağımsızlığından yoksunluğu demektir... Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu esas ancak tam bağımsızlığa sahip olmakla sağlanabilir...

Bu millet bağımsızlıktan uzak yaşamamıştır. Yaşayamaz ve yaşamayacaktır. (4)

Görüldüğü gibi, Ulusal bağımsızlık Atatürk Düşüncesinin temel ilkelerinden birisidir. Bu temel ilkenin doğal bir sonucu olarak ulusal egemenliğe dayalı kayıtsız şartsız bağımsız yeni Türk devleti kurulmuştur. Tam bağımsızlık ve kayıtsız ve şartsız ulusal egemenliği iki temel esas olarak belirten Atatürk, «Misak-ı Milli»yi birinci esasın ifadesi, Anayasayı da ikinci esasın güvencesi olarak göstermektedir.

MİLLİYETÇİLİK :

Klasik anlamda milliyet tanımına ırk, dil, din, tarih ve kültür gibi öğeler girmekle beraber bu milliyet kavramı Fransız milliyetçiliğini esas alan bir doktrine dayanmaktadır. Bu milliyet tanımı bugün için gerekli değildir. Ayrıca Türk toplumunda milliyetçilik sorunları kendine özgü bazı nitelikler taşımaktadır. Bu ilke, özde dağılmış bir imparatorluktan çağdaş bir ulus oluşturmaya amaçlanmaktadır.

Cumhuriyet rejimi bugün milli sınırlar içinde yaşayan tüm halkın ortak mücadelesiyle kurulmuştur. Cumhuriyet devrinde ortaya çıkan yeni Türk toplumu yeni bir sosyal ve siyasal sen-

tezdır. Türkiye Cumhuriyeti içten biribirine kaynaşmış olan bir topluma sahip olup milli ayrılıklarla karşılaşmamıştır. Cumhuriyet rejiminin baş davası bu topluma modern ve çağdaş uygarlık düzeyinde bir yaşam sağlamaktır. Cumhuriyet Türkiye'inde yaşayan Türk ulusu, Osmanlı yönetiminde bulunmuş grupların tarihsel, sosyal ve kültürel bir sentezidir. Sentez olduğu için de tarihsel kökleri ne olursa olsun bu ulus yeni bir bütündür. (6)

Atatürk düşüncesinde vatan sevgisi ve milliyetçilik iki temel öğedir. Türk ulusunun varlığının devamı Türk millî bağları etrafında toplanmaktadır. Bu anlayışta «Ulus» Türk uyruklu herkeşi kapsamaktadır. İstiklal mücadelesiyle eyleme dönüşen Atatürk düşüncesi, millet gerçeğine inanış ve varışın bir zaferi olmuştur. Milliyetçilik, Türk devriminin temel ilkesi olarak tarihi kaderimizin ortaya koyduğu, geliştirdiği bilinçli bir akımdır. Beşeri ve uygar bir nitelik taşıyan Türk milliyetçiliği, insan kişiliğine ve özgürlüğe değer verme esasına dayanır. Türk milliyetçiliğinin başlangıçta hedefi, Türk ulusunu bağımsızlığa ve özgürlüğe kavuşturmak olmuştur. Eşitliğe değer veren bu milliyetçilik anlayışının başlıca niteliklerinden biri de dayanışmadır. Ancak Atatürk milliyetçiliği, üretim ilişkilerinden kaynaklanmamaktadır.

Atatürk düşüncesinde milli bütünlük, benliğe dönüş, misak-ı milli ulusçuluğu vardır. Bu anlayışta Türkiye halkının bütünlüğü esastır. Vatan birliği, ortak sorunlar, ortak tarih duyguları ile ortak kültürle işlenmiş ruh bütünlüğüne, milli öze, milli ahlaka ve milli karaktere dönüş vardır. Atatürk milliyetçiliğinde ırkçılık, mezhepçilik, ümmetçilik ve sınıf mücadelesi yoktur. Burada inanışlara, özellikle dinsel inançlara saygı, kardeşlik, vatandaşlık ulusallık vardır. İdeolojik temel ulusallıktır. Atatürk milliyetçiliği, humanist ve kültürel bir milliyetçiliktir. Kemalist devrim bu niteliği ile diğer devrimlerden ayrılır. (7).

HALKÇILIK :

Kemalizm gerçekten halkçıdır. Bu düşünce sisteminde halkçılık bütünleştirici bir ideoloji anlamı taşımaktadır. Vatandaşlar arasındaki ilişki, hiç kimseye ayrıcalık tanımayan bir toplumda üye oluşlarından kaynaklanmaktadır. Kemalizm halkçı-

lığı vicdan hürriyetine engel olmaz. Vicdan, Kemalist felsefede bağımsız yaşamının formülünü bulmaktadır.

Olağanüstü halkçı Kemalist felsefede halk sevgisi insanlığın asil ve gerçek duygusudur; çünkü doğanın gerçek insanı halk adamıdır. Halk sevgisi de vicdanlara insanlık duygusunu ilham eder ve gerçekleştirir. Kemalizm'in temel ilkesi bağımsız halk yaşantısını gerçekleştirmektir.

Bu ilkeyi Atatürk şu şekilde ifade etmektedir: «... Yeni Türkiye devleti bir halk devletidir. Halkın devletidir.» Dünyanın en kuvvetli bir ilkesi olarak nitelediği halkçılık anlayışı ve inancı hususunda ise Atatürk şöyle demektedir; «Halkçılık, kuvvetin, kudretin egemenliğin, yönetimin doğrudan doğruya halka verilmesidir. Halkın elinde bulundurulmasıdır. «Kemalist halkçılık, kadın ve erkek arasında olduğu gibi uluslar arasında da doğal eşitliği kabul eder. Kemalizm, disiplinli bir eğitimle bir kuşakta büyük bir halk uygarlığı geliştirmenin olasılığını kanıtlamıştır. Atatürk'ün halkçılığı, emeği ile hak sahibi olan bireylerin emek hukukuna dayalı bir düzenle yaşamaları anlamındadır (8).

DEVLETÇİLİK :

Siyasal alanda milliyetçi ve halkçı ilkeleri benimseyen Atatürk'ü düşün sistemi, karma ekonomiyi kabul etmekle beraber, devletçidir. Ancak Kemalizm'in benimsediği devletçilik sistemi Türkiye'nin gereksinimlerinden doğmuş Türkiye'ye özgü bir sistemdir. Atatürk'ün «Mutedil devletçilik» olarak nitelediği bu devletçilik anlayışı özel teşebbüsü esas tutmakta fakat toplumun gereksinimlerinin özel sektör tarafından karşılanamaması halinde ülke ekonomisini devletin sorumluluğu altına almaktadır. Atatürk, siyasal alanda ve düşünce alanında olduğu gibi, ekonomik alanda da devletin düzenleyiciliğini ilke olarak kabul etmektedir. Bu konuda önemli olan devletin etkinlik sınırının uygun olarak saptanması ve ilke olarak devletin, özel teşebbüsün yerine geçmemesidir. Bu bakımdan özel teşebbüsün gelişmediği, güçlük karşısında kaldığı nokta devlet etkinliklerinin sınırını oluşturmaktadır. Bu anlamda devlet ve birey birbirinin karşısında değil, birbirinin tamamlayıcısıdır. Devletçilik, bilhassa sosyal, ahlaki ve millidir. Milli servetin dağılmasında,

daha mükemmel bir adalet ve emek sarfedenlerin daha yüksek refahı, ulusal birliğin korunması için gereklidir. Bu ise devletin önemli bir görevidir. Bu anlayışla genel menfaatlere hizmet eden kurumların çoğaltılması, devletin önemle gözönünde bulunduracağı bir konudur. Böylece Kemalizm büyük sermayeye, büyük sanayi'e ve büyük ticarete devletçiliği uygulamayı kabul etmektedir. Gerçekten, Cumhuriyetin ilk yıllarında Türk kapitalistleri eliyle sanayileşme denenmiş olmakla beraber bu alandaki başarısızlık devlet eliyle sanayileşmeye yönelmeyi gerektirmiştir. Bu yolla ülke düzeyinde yaygın bir sanayinin temelleri atılmıştır. Tarım alanında da kombinalar, devlet çiftlikleri kurmak ve devlet eliyle yürütülecek planları geliştirmek devletçi bir gidişin örnekleridir. Bu nedenle kısa süreli bir özel teşebbüs denemesinden sonra Kemalizmin ekonomik kalkınma yöntemi olarak öz kaynaklara dayalı, planlı bir devletçiliği benimsediği görülmektedir (9).

LAİKLİK :

Atatürk felsefesine göre dini fanatizm «yobazlık», despotizm tarafından insanların beyinlerine musallat edilmiş bir hastalık, patolojik bir unsurdur. Fanatizm'in kötülüklerinden korunmak için de bütün dinleri kanun karşısında kendi uhrevi karakterleri ile başbaşa bırakmıştır. Kemalizm'e göre dünyada mevcut bütün dinler gerçeği arayan bir çeşit felsefeden başka birşey değildir. Ancak bunlar yüzyıllardan beri insanlığa mutluluk sağlayamamışlardır. Aksine insanlar arasında eşitsizlikler yaratmışlardır.

Diğer taraftan çağdaş siyasal toplumların temel nitelikleri laik oluşlarıdır. Atatürk'e göre çağdaş devlet olabilmek için devlet laik olmak zorundadır. Kemalizm'de laiklik devleti bir yaşam koşulu olarak benimsenmektedir. Türkiye devletinin çağdaş karakteri olarak kabul edilen laiklik ilkesi, 3 Mart 1924 de yasal güvence altına alınmıştır. Laiklikten amaç, dinin ülke işlerinde etken bir unsur olmasını önlemektir. Din, vicdanlarda ve tapınaklarda kalacak, maddi yaşama ve dünya işine karışmayacaktır.

Atatürk'cü düşünce sisteminde laiklik, kişinin dinsel inancından vatandaşlık bilincini ayırd edebilmesine bağlıdır. Va-

tandaşa bu alışkanlığı kazandıracak, eğitim ve öğretimdir. Dinin devlet yaşamı üzerinde şu ya da bu biçimde etkide bulunmasını önleyici bütün önlemleri almak hakkını ve ödevini devlete veren sisteme laiklik denir. Bu anlayış Türk anlayışı olmuştur. Genel olarak laiklik, bu görüşten daha da dar anlamda algılanır ve hiçbir dinin devletçe herhangi bir tercih görmemesini öngörür. Klasik anlayışta laiklik, devlet işiyle din işinin ayrılmasından ibaret sayılmıştır. Günümüz anlayışında ise, laik devlet, dinin devlete etkide bulunmaması için dine karışır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sında Diyanet İşleri Başkanlığı kuruluşunun genel idare içinde yer almasının nedeni budur. Türk laiklik anlayışında siyasal toplumun dinsel yönü yoktur. Sadece bireylerin tek tek dinsel inançları vardır ve bunun serbestliğini devlet sağlar (10).

EGİTİM ANLAYIŞI :

Görüldüğü üzere belirli ilkeler üzerine oluşturulmuş bulunan Atatürk düşüncesi, özde rasyonalist, pozitivist ve humanist bir içerik taşımaktadır. Böyle bir düşün sisteminin ön göreceği eğitim anlayışının da aynı doğrultuda oluşması doğaldır. Konu, eğitimin temel öğeleri açısından incelendiğinde bu durum açıkça görülmektedir.

Atatürkçü düşün sisteminde eğitimin özüne, içeriğine, yönemine ve amaçlarına ilişkin sorunlar akılcı, gerçekçi, bilimsel ve insancıl bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Eğitim, ulusal yaşamda gelişme, bağımsızlık ve özgürlük için temel ve önemli bir araç olarak görülmektedir. Bu nedenle eğitim ve öğretim kurumları 3 Mart 1924 tarih ve 430 sayılı «Tevhid-i Tedrisat Kanunu» ile devletin denetim ve gözetimi altına alınmıştır. Yine aynı görüşün doğal bir sonucu olarak 22 Mart 1926 da 789 sayılı «Maarif Teşkilâtı Hakkındaki Kanun» ile eğitimde yeni bir sistem ve model oluşturma girişiminde bulunulmuştur. Atatürk'ü şu sözleri bu yargıya kanıt olarak gösterilebilir : (14).

«... Bir ulusu özgür, bağımsız, şanlı, yüksek bir toplum olarak yaşatan da, köleliğe, yoksulluğa düşüren de eğitimdir».

«... Ulusumuzun politik, toplumsal yaşamında, ulu-

sumuzun düşünce eğitiminde önderimiz bilim ve teknik olacaktır.»

«... İzleyeceğimiz Milli Eğitim Politikasının temeli, önce içinde bulunduğumuz bilgisizliği gidermektir.»

Amaç ve İlke : Ulusal eğitim, bilimsel ve özgür düşünme ile insana saygı gibi ilkeleri esas alan bu eğitim anlayışında benimsenen temel amaçlar; bireylerde kendine güven duygusunu geliştirmek, onları özgürce düşünen ve düşündüğünü eyleme dönüştürebilen gönlü insan sevgisiyle dolu olarak yetiştirmek, ve ulusal varlığı yüceltmektir.

Zengin ve eski tarihsel geçmişi esas alan Türk tarihi öğretisi, Türk dilinin benliğine kavuşturulması, Türk olmanın gururunu duyan ve cumhuriyeti koruma görevini yüklenen kuşak yetiştirme girişimi, bilimsel araştırmaları önkoşulsuz, özgürce yapabilme olanaklarının sağlanması, yurttaki barış, dünyada barış parolası doğrultusunda insan yetiştirme gibi somut örnekler bu düşünce sisteminde eğitim için benimsenen ilke ve amaçları belirleyen göstergelerdir.

Program : Atatürk düşüncesinin öngördüğü eğitimde eğitim programı üç temel boyut üzerine oturmaktadır. Birinci boyut, bireysel ve toplumsal varlığın devamı ve gelişmesi için zorunlu olan temel bilimsel bireylerde oluşturmaktır. İkinci boyut bireylere ekonomik yaşam için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmayı, üçüncü boyut ise eğitim etkinliklerinde çevresel, ulusal ve evrensel gereksinme ve koşullara uygunluğu öngörmektedir. Bu program anlayışı Atatürk'ün şu iki direktifinde açıkça görülmektedir.

«... Çocuklarımıza ve gençlerimize, göreceikleri öğrenimin sınırı ne olursa olsun en önce ve herşeyden önce,

Türkiye'nin bağımsızlığına, kendi benliğine ve ulusal geleneklerine düşman olan bütün unsurlarla savaşmak gereği öğretilmelidir.»

«... Yurt çocukları her öğrenim basamağında, ekonomik alanda yapıcı etkili ve başarılı olacak şekilde donatılmalıdır.»

Yöntem: Atatürkçü eğitimde öngörülen eğitim yöntemini simgeleyen başlıca özellikler, pratiklik, işlevsellik, yaşamda başarı sağlayıcılık, çevresel koşullara uygunluk ve iş ilkesine dayalı olma gibi özelliklerdir. Bu yöntem anlayışını Atatürk'ün şu sözlerinde görmek olasıdır. (14)

«...Eğitim ve öğretimde uygulanacak YÖNTEM, bilgiyi insan için gereksiz bir süs, bir baskı aracı, ya da bir uygarlık zevkinden çok, yaşamda başarıya ulaşmayı sağlayan, işe yarar ve kullanılabilen bir aygıt durumuna getirmektir.»

«... Erkek ve kız çocuklarımızın eşit olarak, bütün öğrenim basamaklarındaki eğitim ve öğretilerinin İŞ İLKESİNE dayanması önemlidir.»

«... Baylar! Öğretimde yaşamın pratik gereklilerini karşılayan ve çevrenin özel koşullarını göz önünde bulunduran bir yöntem üzerindeyiz. Yararları denenmiş ve görülmüş olan bu yöntemin gerçekleştirilmesi üzerinde dikkat ve önemle yürümek gerekir.»

Öğrenci: Atatürk düşüncesinin ön gördüğü eğitim anlayışında öğrenciyi algılama ve eğitim sürecinde öğrenci için benimsenen işlev, çağdaş eğitim bilimleri ile tamamen uyumlu ve tutarlı olan bir görünümüdür. Bu anlayışta çocuk, kişiliğine saygı duyulması gereken, geleceğin büyüğü gibi düşünülmesi gereken bir varlıktır.

Bu anlayışta çocuk, insanlık meziyetinin, yurt sevgisinin, fikir ve özgürlüğün en değerli sembolüdür. Varlığından güvence ve kıvanç duyulan, Cumhuriyeti devam ettirecek ve yüceltecek kişidir. Türk genci de, Türk bağımsızlığını, Türk Cumhuriyetini ebediyen korumayı ve savunmayı birinci görev sayan ve bu görevi varlığının ve geleceğinin biricik temeli olarak gören kişidir.

Öğretmen: Atatürkçü eğitim anlayışında öğretmen Toplumun fedakâr ve saygıdeğer bir ögesidir. Öğretmen, çocukları büyük bir güven ve özveri ile eğitme görevini kendisine meslek ve ülkü edinmiş kişidir. Bu eğitim anlayışında öğretmene, hür ve özgür insan yetiştirme, toplumda ve düşüncede devrim yapma, ulusal varlığı devam ettirme görevi ve sorumluluğu

verilmektedir. Öğretmen, öğrencileri bilgili, ahlaklı, çalışkan, yapıcı, devrimlere bağlı, demokrasiye inanmış, hukuk devletine sadık, vatanını seven, başarılı ve değerli vatandaşlar olarak yetiştirmekle görevlidir. Bu anlayış Atatürk'ün öğretmenlere hitaben söylediği şu sözlerde görülebilir : (14)

«... Arkadaşlar! yeni Türkiye'nin bir kaç yıla sığdırdığı askerlik, siyaset ve yönetim alanlarındaki devrimler, sizin toplumda ve düşünce hayatımızda yapacağınız devrimlerdeki başarınızla gerçekleşecektir. Hiçbir zaman unutmayınızki, Cumhuriyet sizden fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister.»

Okul : Atatürkçü eğitimde okul, devletin gözetimi ve denetiminde çalışan, program için öngörülen etkinliklerin yer aldığı, Türk ulusunun yüceltilmesine kaynaklık eden ekonomi, sanat, edebiyat gibi alanların geliştirildiği, bilimsel ve teknik temele dayalı kurumlardır. Atatürk, okulun yapısı ve işlevi hakkındaki düşüncelerini şu şekilde belirtmektedir : (14)

«... Okul, genç beyinlere insanlığa saygıyı, ulus ve yurt sevgisini, bağımsızlık şerefini öğretir.»

«... Ulusumuzu yetiştirmek için kaynak olan okullarımızın ve üniversitelerimizin kuruluşunda da gene bu yolu (bilim ve tekniğin önderliği) tutacağız.»

«... Okul yardımıyla okulun sağlayacağı bilim ve teknik yardımıyla ki, Türk ulusu, Türk sanatı, ekonomisi, Türk şiir ve edebiyatı, bütün incelik ve güzellikleriyle gelişir.»

Özet olarak denilebilir ki Atatürk'ün geliştirdiği ve eyleme dönüştürdüğü akılcı, gerçekçi, olgucu ve insancıl görüşlerin etkileri eğitim alanında da görülmektedir. Bu düşün sistemini ve onun eğitime yansımalarını daha iyi anlayabilmek için konunun geniş ve ayrıntılı olarak araştırılması ve incelenmesi gerekir. Esasen Atatürk çeşitli yönleriyle dünyanın dört bucağında araştırma konusu yapılmıştır. Örneğin, 1919-1923 arasında Amerika'da New York Times Gazetesinde 239 başmakale yayınlanmıştır. Ayrıca büyük Nutuk birçok dillere çevrilerek basılmıştır. Özellikle Asya ve Afrika Devletleri büyük çapta Atatürk düşüncesinden yararlanmaktadırlar.

Atatürk'ün fikirleri ve görüşleri büyük Nutuk'da demeçlerinde, mesajlarında, mülakatlarında, T.B.M.M. de söylediklerinde ve zamanında çıkarılan ve Atatürk devrimlerini ifade eden kanunlarla kongre ve benzeri toplantılardaki konuşmalarda, yani söylevleriyle yaptıklarında ifadelerini bulmuştur.

Atatürk'e isnad ettirilecek fikir ve yorumların gerçekçi olabilmesi için kaynaklara dayanması gerekir. (12)

YARARLANILAN KAYNAKLAR VE DİP NOTLARI

1. Nejat Saner, «Atatürk ve Sonrası» Cumhuriyet, 31 Ekim 1970 S. 1 - 5.
2. Sadi İrmak, «Atatürk ve Altyapı», Milliyet, 17 Temmuz 1971, S. 2. 1971, S. 2
3. Afet İnan, Atatürk Hakkında Belgeler ve Hatıralar, Ankara 1959 S. 268 - 269.
4. Kadri Kaplan, «Yücelen Düşünce ve Kurtuluş Yolu» Cumhuriyet, 13 Nisan 1971 S. 2.
5. a) Nutuk I, S. 13 (1919)
b) Nutuk II, S. 623 - 624 (1921)
c) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, S. 35 (1922)
6. Kemal Karpat, «Milliyetçilik ve İdeolojiler», Milliyet, 12 Mayıs 1971, S. 2.
7. Kadri Kaplan, (Aynı makale)
8. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, I. S. 97 - 98.
9. Doğan Avcıoğlu, «Atatürk'ün Devletçilik Anlayışı», Cumhuriyet, 14 Kasım 1970, S. 2.
10. Bülent Nuri Esen, «Atatürk'ün Laiklik Anlayışı», Cumhuriyet, 16 Kasım 1970 S. 2.
11. Celal Ertuğ, «Atatürk düşüncesi ve 12 Mart Hareketi», Milliyet, 20 Haziran 1971, S. 2.
12. Tevfik Rüştü Aras, «Atatürk'ün Siyaseti», Milliyet, 20 Mayıs 1971 S. 2.
13. Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Ankara, 1969.
14. Çağdaş Eğitim, Yıl : 3, Sayı, 28 Kasım 1978.
15. Ali Gevgili, Düşünenlerin Forumu, «Atatürk'ün Dünyası ve Yeni Türkiye» Katılanlar : Reşat Kaynar - Emre Kongar ve Şerif Mardin, Milliyet, 6 Kasım 1977.